

Slakthusområdet DP 4a – PM antikvariska konsekvenser av detaljplan – reviderat 2023-06-09

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Syftet med detta PM är att på ett övergripande plan beskriva de antikvariska konsekvenserna av samrådsförslaget i etapp 4a i Slakthusområdet. I detta PM beskrivs konsekvenserna utifrån volymer; gestaltning av föreslagna tillkommande volymer är i ett tidigt skede.

1.2 Kulturhistoriska förutsättningar

- Plan och bygglagen

Områdets kulturmiljövärden omfattas bland annat av följande lagrum i plan- och bygglagen: 2 kap 6 § *Vid planläggning, i ärenden om bygglov och vid åtgärder avseende byggnader som inte kräver lov enligt denna lag ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan [...]*

8 kap 13 § *En byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas. Första stycket ska tillämpas också på*

1. anläggningar som är bygglovspliktiga enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7 §,

2. tomter i de avseenden som omfattas av skyddsbestämmelser i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,

3. allmänna platser, och

4. bebyggelseområden.

8 kap 17 § *Ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.*

8 kap 18 § *Det som gäller i fråga om ändring och flyttning av en byggnad enligt 17 § ska tillämpas också på ändring och flyttning av en anläggning som kräver bygglov enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 16 kap. 7 §.*

Vid ändringar av området och enskilda byggnader ska föreslagna åtgärder prövas mot det kulturhistoriska värdet. Prövningen sker genom gängse bygglovsförfarande. För att säkerställa att förbudet mot förvanskning av kulturhistoriskt värde efterlevs - 8 kap. 13 § Plan- och bygglagen - utförs antikvarisk medverkan.

- Miljöbalken

Planområdet ligger drygt 200 meter från riksintresset Gamla Enskede och knappt 1,5 km från riksintresset Skogskyrkogården. I konsekvensanalysen för Slakthusområdet DP 1, vilken innebar ett antal tillkommande höga volymer, utreddes påverkan på riksintressena utifrån ett antal valda vyer. Tillkommande volymer inom Slakthusområdet i den för denna utredning aktuella detaljplanen bedöms inte synas från dessa vyer varpå påverkan på riksintressena inte utretts i denna rapport.

- SSM klassificering
Planområdets byggnader har klassificerats av Stockholms stadsmuseum. Se respektive byggnad (Hus 10 och Hus 22) under nästa huvudrubrik för beskrivning.
- SSM inventering
Stadsmuseet genomförde bebyggelsehistoriska inventeringar av alla byggnader i Slakthusområdet vilka ägdes och förvaltades av Stockholms stad under åren 2014-2018. Inom planområdet är det endast hus 22 som utretts i en bebyggelsehistorisk inventering utförd 2018.

1.3 Tidigare utredningar av relevans

- Slakthusområdet i Stockholm, Kulturhistorisk inventering och analys, Nyréns Arkitektkontor, 2011-07-07
- Slakthusområdet, Stockholm, Antikvarisk konsekvensanalys av strukturplan, Nyréns Arkitektkontor, 2015-11-06
- Styckmästaren 3. Hus 22 på Slakthusområdet. Kontors- och lagerbyggnad. Bebyggelsehistorisk inventering Stockholms stadsmuseum 2018
- Styckmästaren 3. Antikvarisk konsekvensanalys, 2023-04-28 / Attikan AB

2. Planförslagets konsekvenser för enskilda byggnader – PBL 8:17

2.1 Hus 10 (se ortofoto i bilaga)

Byggnaden är gulklassad av Stockholms stadsmuseum: "Gult = Fastighet/fastigheter med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde. Fastigheten/fastigheterna ingår i en kulturhistoriskt värdefull miljö utpekad i Stockholms översiktsplan. "

2.1.1 Beskrivning byggnad (ur kulturhistorisk inventering och analys 2011)

Industri- och kontorshus i sju våningar, uppfört 1987 efter ritningar av Sven Danielson, Danielson Arkitekter. Byggnaden kallas "Taurushuset." Byggnaden har stomme av betong och stålkonstruktion samt fasader av kalksandsten, gråmålad betong, vitlackerade plåtskivor och glas. Byggnaden har en egenartad planform med en utskjutande, spetsformad volym, mot Arenavägen i nordost. Den utskjutande spetsen har glasfasad med svartlackerade metallpartier och vilar på en rund byggnadsvolym som rymmer ett trapphus. Här finns bl.a. en stor lunchrestaurang. Byggnaden har huvudentré på fasaden mot sydväst. I anslutning till huvudentrén finns ett uppglasat trapphus med svartlackerade metallpartier. Framför entrén finns planterad förgårdsmark. Byggnaden har motfallstak belagt med takpapp alt. plåt. I anslutning till huvudentrén på sydvästfasaden finns byggnadens centrala trapphus med hiss. Trapphusets golv och trappans plan- och sättsteg är belagda med klinker. Trappan har räcke av vitlackerat stål och glasskivor.

2.1.2 Kulturhistoriskt värde

Byggnaden har ett visst kulturhistoriskt värde (gul). Byggnaden har ett byggnadshistoriskt värde då den är ett tydligt exempel på det sena 1980-talets postmoderna arkitektur, skapad i samklang med globenområdet på andra sidan Arenavägen.

2.1.3 Känslighet – tålighet

Byggnaden är tålig för förändring. Förändringar av byggnaden bör anpassas till dess arkitektur.

2.1.4 Beskrivning av föreslagen ändring

I planförslaget bibehålls endast byggnadens stomme. I vissa delar sker ingrepp i stommen för att skapa en anpassad/högre våningshöjd, merparten av stommen bevaras dock. Samtliga fasader ändras och byggnaden får en ny planform.

2.1.5 Konsekvens av föreslagen ändring

Preliminärt bedöms åtgärderna inte göras med utgångspunkt i befintlig arkitektonisk utformning. Läsbarheten av byggnadens postmoderna drag, vilka har en betydelse för stadsbilden, försvåras. Den omgestaltade byggnaden får karaktären av en ny byggnad med ursprunglig stomme i huvudsak bevarad. Givet byggnadens klassning samt tålighet för förändring så bedöms åtgärden från antikvariskt perspektiv som ovarsamt mot den befintliga byggnadens fasadarkitektur. Samtidigt bedöms byggnaden inte vara omistlig för platsen som helhet, det finns exempelvis mer representativ postmodern arkitektur på andra sidan Arenavägen, och därmed bedöms föreslagen åtgärd som acceptabel.

2.2 Hus 22 (se ortofoto i bilaga)

Byggnaden är grönklassad av Stockholms stadsmuseum. ” Grönt = Fastighet/fastigheter med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt. Fastigheten/fastigheterna ingår i en kulturhistoriskt värdefull miljö utpekad i Stockholms översiktsplan.

Slakthusområdet invigdes 1912 och tillkom på Stockholms stads initiativ för att samla all slags offentlig slakterihantering på en och samma plats. Området har ett stort samhällshistoriskt värde som ett exempel på stadens planering av ett arbetsområde för en specifik verksamhet. Området har ett kontinuitetsvärde då det fortfarande i stor utsträckning nyttjas för livsmedelshantering, även om själva slakten upphörde 1990.

Styckmästaren 3 uppfördes som kontors- och lagerbyggnad i början av 1960-talet och har en tidstypisk, välgestaltad och i huvudsak välbevarad arkitektur. När slakthusområdet byggdes ut på 1950- och 60-talen följde man områdets tradition att använda tegel i fasaderna, fast nu i rött tegel till skillnad från de ursprungliga byggnadernas sandfärgade tegel. Byggnaderna i rött tegel ligger samlade vid Slakthusgatan och bildar tillsammans en enhetlig miljö.”

2.2.1 Beskrivning byggnad (ur kulturhistorisk inventering och analys 2011)

Ursprunglig utformning och funktion

Byggnaden är uppförd 1959 som en kontors- och lagerbyggnad efter ritningar av Gunnar Öhrström. Byggherre var Svenska Ägghandelsförbundet. Byggnaden har stomme av murverk i tegel och lättbetong. Fasaden utgörs av en gråmålad sockel av betong samt murade fasader av rött tegel. Källarvåningen har dagljusinsläpp genom lågt sittande öppningar med glasbetong. Byggnadens huvudentré och trapphus är placerade i en utskjutande byggnadsvolym på fasaden mot sydväst. Trapphuset har dagljusinsläpp dels genom pivothängda enluftsfnster med ursprungliga snickerier av trä, dels genom fnster placerade i vertikala fnsterslitsar med senare tillkomna partier av aluminium. Entrépartiet har utskjutande skärmtak med tak- och taksarg klädd med kopparplåt och sekundär port med uppglasade aluminiumpartier. Längs hela fasaden mot nordväst löper en lastkaj som är delvis inbyggd och bevarar ursprungliga garageportar av teakpanel. Längs fasaden mot sydost löper en lastkaj. Fasaden mot lastkajen har stora fnsteröppningar med glasbetong och bevarar ursprungliga garageportar av teakpanel. Över lastkajen finns ett utskjutande skärmtak med tak- och taksarg klädd med en modern grönlackerad plåt. På gaveln mot nordost finns ett lastintag med nedfart till källaren. I

anslutning till lastintaget finns en betongmur. Byggnadens tak är belagt med modern grönlackerad plåt. På taket finns en plåtinklädd takuppbbyggnad.

Förändringar

Byggnaden har inte genomgått några större förändringar exteriört. Ursprungliga partier i fönsterslitsar och entréparti i den utskjutande byggnadsvolymen mot sydost har bytts ut mot moderna aluminiumpartier.

2.2.2 Kulturhistorisk värdering

Byggnaden har ett högt kulturhistoriskt värde (grön). Byggnaden har en bearbetad exteriör med fasader av rött fasadtegel, bearbetat entréparti på fasaden mot sydväst, ursprungliga fönster samt garageportar i teakpanel. Byggnaden ingår i en grupp av röda tegelbyggnader som uppfördes vid 1960-talets början och fick en ambitiös utformning med bearbetad arkitektur. Byggnaden är en del i årsring nummer två - 1934- 1988 - i slakthusområdets bebyggelseutveckling. Ovanstående ger byggnaden ett högt arkitekturhistoriskt och byggnadshistoriskt värde.

2.2.3 Känslighet/tålighet

Byggnadens exteriör är känslig för ändring. Byggnadens interiör är tålig. Trapphus vid fasad mot sydväst bevarar hög grad av ursprunglig utformning.

2.2.4 Beskrivning av föreslagen förändring

I planförslaget uppförs i princip en nybyggnad inom kv. P. Det nya kvarteret byggs samman med kvarter O (Hus 22) i markplan via den södra lastkajen som utgör länk mellan de två byggnaderna. Byggnaderna är även sammanbyggda på plan 2 samt i källarnivå i mindre utbredning. Hus 22 påverkas inte i övrigt avseende volymen. Kv. O får ett antal nya öppningar och en ombyggnad/inglasning av den norra lastkajen. Detta för att anpassa till byggnadens ändrade funktion och användning. Glaspartier av trä används vid inglasningen av kv. O:s norra lastkaj samt kv. P:s bottenvåning och den indragna våning 5.

Invändiga förändringar av befintlig byggnad är inte redovisade.

2.2.5 Konsekvens av förslagen ändring

Den föreslagna förändringen har konsekvensbeskrivits av Attikan AB. I konsekvensbeskrivningen görs bedömningen att förslaget avseende tillkommande volym uppfyller kraven i PBL 2 kap 6 och 8 kap 13 §§, dock krävs ytterligare redovisningar för att klargöra påverkan på befintlig byggnad.

Författarna till detta PM håller i huvudsak med om bedömningen. Utförandet av nya håltagningar skulle med fördel kunna utföras med högre grad av anpassning efter den karaktäristiska tegelarkitekturen och byggnadens kulturhistoriska värde. Detta innebär kortfattat att minska ner nya sammanhållna glasytor. Det är inte av avgörande betydelse för helhetsbedömningen men av betydelse för upplevelsen av den enskilda byggnadens byggnadshistoriska värde och det arkitektoniska värdet av de slutna tegelmurarna.

Föreslagna skydds- och varsamhetsbestämmelser tar sin utgångspunkt i utpekade värden i Stockholms stadsmuseums byggnadsantikvariska inventering och bedöms vara välformulerade utifrån byggnadens värden. För tillbyggnaden finns planbestämmelse f4 "byggnad får byggas samman i bottenvåning med intilliggande befintlig kulturhistoriskt värdefull byggnad". Det bör till granskningsskedet utredas om bestämmelsen behöver förtydligas med hänsyn till befintlig byggnad.

3. Planförslagets konsekvenser för områdets kulturmiljö i sin helhet – PBL 2:6

3.1 Förhållandet mellan programmet och detaljplaneförslaget

Förslaget innebär, likt de flesta av detaljplanerna i slakthusområdet, att den industrihistoriska läsbarheten minskar. Detta är dock sedan tidigare medräknat och har konsekvensanalyserats i samband med framtagandet av planprogrammet. Detaljplaneförslaget förhåller sig till planprogrammet och behåller de befintliga byggnader som avses sparas. Tillkommande volymer håller sig inom planprogrammets struktur, både till planmått och i byggnadshöjd.

3.2 Tillkommande volymer

Planförslaget innebär att en befintlig byggnad bevaras och får en tillbyggnad, samt att en befintlig byggnad byggs om i samtliga delar utöver sin stomme. Övriga befintliga byggnader rivs. På de ytor som frigörs föreslås två tillkommande volymer. Den ena av dessa är Stockholms konstnärliga högskola, vars utformning avgjordes i en arkitektävling. Tillkommande volymer har plushöjder mellan +43 m till +75 m. Som referens så har befintlig byggnad i kv Styckmästaren 3 en plushöjd på 56 m och Friends arena en plushöjd på 94 m. Volymerna ligger skalmässigt huvudsakligen i spannet mellan dessa.

3.3 Konsekvens

Området som detaljplanen berör består av byggnader främst kopplade till slakthusområdet andra samt tredje utbyggnadsfas. Den andra fasen karaktäriseras av en varierad bebyggelse uppförd mellan 1930-talet och 1980-talet, medan den tredje fasen består av postmodern kontorsbebyggelse från 1980- och 1990-talen. Dessa fasers bebyggelse har i varierande grad kulturhistoriska kvalitéer på egen hand, men bidrar till en helhet som är viktig för områdets läsbarhet, samt dess brokighet vilket är en stor kvalitet. Planprogrammet har tagit höjd för detta och sparat byggnader som även har lägre klassning. Genom att planförslaget tydligt har planprogrammet som utgångspunkt så bedöms det uppfylla kraven i PBL 2 kap 6 §.

4. Planförslagets konsekvenser för stadsbilden – PBL 2:6

Då planförslaget är i ett tidigt skede har jämförande vystudier inte kunnat genomföras.

Preliminär bedömning är att planförslaget, givet planområdets läge i anslutning till Friends arena, kan hållbara volymer av föreslagen storlek utan en påtagligt negativ påverkan på stadsbilden; arenan bedöms fortsatt dominera närområdet i mycket hög grad.

// Mattias Eklund, Urban Nilsson, Fredrik innerstedt, byggnadsantikvarier, sakkunniga kulturvärden (KUL2)
Nyréns arkitektkontor

2023-06-09

Bilaga – Ortofoto 2023

